

УДК 330.131.7:339.72

*Страхарчук В.П., Львівський банківський коледж***ЕФЕКТИВНІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМАХ РОЗВИНУТИХ ЕКОНОМІК**

Запропоновано порівняльний аналіз систем управління ризиками у платіжних системах країн з розвинутими ринковими відносинами. Обґрунтовано необхідність застосування досвіду розвинутих країн щодо управління ризиками у сфері як діючої платіжної системи України, так і системи нового покоління, зокрема RTGS та систем взаємозаліку.

Ключові слова: платіжна система, банк, кредитний ризик, управління ризиком ліквідності.

Платіжні системи викликають дедалі більшу увагу в різних країнах. Для розвинутих країн основною причиною цього є потреба в обмеженні ризиків при паралельній фінансовій лібералізації та швидкому зростанні фінансових ринків.

Платіжна система є основою фінансового організму країни. Вона забезпечує реалізацію функцій усіх інших підсистем. Будь-яке нераціональне втручання або перебіг у розрахункових потоках можуть призвести до колапсу економіки будь-якої країни.

Становлення ринкової економіки, виникнення нових форм власності і пов'язаних з ними комерційних структур, зародження і швидкий розвиток грошового, фондового і валютного ринків, конкуренція, що постійно посилюється упродовж останніх років, різкий спад фінансової стійкості традиційних клієнтів, погіршення загальноекономічної ситуації докорінно змінили середовище функціонування платіжної системи. Найхарактернішою її рисою стала невизначеність, неоднозначність ситуацій, що вимагають прийняття рішень щодо допустимого рівня ризику і захисту від нього.

Змінились і самі платіжні системи: розширився і став більш ризикованим спектр їхніх послуг, оскільки з'явилися нові технології розрахунків на базі сучасної техніки і засобів зв'язку, в результа-

ті ускладнилась внутрішня структура цих систем. У такій ситуації важливого значення набуває запровадження ефективних систем управління ризиками.

В 1993 році в Україні відбулися революційні зміни в платіжній системі країни. Це – розробка і впровадження системи електронних міжбанківських розрахунків (СЕР) Національного банку України, яка виконує роль єдиної державної системи міжбанківських розрахунків. На сьогодні СЕР щодо таких параметрів як її пропускна спроможність, швидкість розрахунків, рівень безпеки і надійності тощо, у цілому задовольняє потреби банків України в міжбанківських розрахунках. Однак із пожвавленням економічної активності в Україні, включенням до системи міжбанківських розрахунків додаткових фінансових інструментів, реалізацією інтерфейсів цієї системи з іншими платіжними системами (включаючи міжнародні) наявна система не зможе достатньою мірою задовольняти потреби банківської сфери України [1, с. 394]. Тому невідкладним завданням сьогодні є розробка проекту платіжної системи нового покоління, який повинен врахувати потреби банківської сфери України, кількісні та якісні перспективи розвитку міжбанківських розрахунків, світовий досвід створення таких систем. Забезпечення ефективності діючої системи ми бачимо, по-перше, у

відокремленні термінових платежів великими сумами від платежів невеликими сумами; по-друге, у переході до обробки платежів невеликими сумами з допомогою механізму багатостороннього взаємозаліку, що забезпечить значне скорочення обсягів ліквідності за рахунок скорочення сукупної вартості переказів у системі.

Вивчення позитивного досвіду діючих платіжних систем та проведені дослідження в цій галузі показали, що за останні кілька років у національних платіжних системах розвинутих країн відбулися радикальні зміни, які торкнулися як багатосторонніх заліків взаємних вимог, так і валових розрахунків у режимі реального часу. На початку 90-х років з боку центральних банків почалась реалізація принципу, згідно з яким, усі країни, що входять у ЄС, повинні мати систему валових розрахунків у режимі реального часу, через яку слід проводити максимально можливу кількість платежів на великі суми.

Більшість країн, у тому числі й Україна, дійшли висновку про необхідність реалізації у найближчому майбутньому системи переказу великих сум у реальному часі (за міжнародною класифікацією RTGS, тобто Real-Time Gross Settlement), яка забезпечувала б функціонування міжбанківських та міждержавних ринків і була б першоосновою платіжної системи країни [2].

П'ятирічний досвід експлуатації в Україні СЕП дозволив накопичити певний досвід щодо експлуатації та управління ризиками в системі бруто. Цей досвід може бути ефективно застосований при розробці і впровадженні системи переказів великих сум платежів у реальному часі. Відсутність же сьогодні платіжних систем взаємозаліку в Україні вимагає, перш за все, вивчення закордонного досвіду щодо впровадження та експлуатації таких систем, управління ризиками і, відповідно, застосування отриманих результатів при розробці основних концептуальних положень клірингових систем, процедур та методів управління ризиками в цих системах. Саме ці питання стають актуальними для дослідження і розробки.

Для центрального банку чільне місце посідає стабільність платіжної системи, і для більшості центральних банків властиво сприймати системи валових розрахунків як механізм, що сприяє зниженню системного ризику. Тому при впровадженні бруто-систем, зокрема, систем RTGS у будь-якій країні її центральний банк прагне досягти, перш за все, зменшення ризиків шляхом керування процесами розрахунків у режимі реального часу і безперервного поточного контролю розрахункової позиції, а також ліквідності кожного з банків – учасників розрахунків.

Той чи інший центральний банк може без особливих ускладнень використати систему валових розрахунків у режимі реального часу. Однак дещо складно передбачити, як взаємодітимуть один з одним стимули щодо використання зазначених систем для здійснення платежів на великі суми порівняно із системами багатосторонніх заліків взаємних вимог. Спираючись на набутий досвід у цій сфері, можна стверджувати, що в ряді країн підвищується надійність і безпечність найважливіших систем багатосторонніх заліків взаємних вимог, частково внаслідок готовності центральних банків запропонувати обслуговування за валовими розрахунками в режимі реального часу. Стосовно систем багатосторонніх заліків взаємних вимог стало практично загальноновизнаним, що вони повинні відповідати шести стандартам Ламфалуссі, які є мінімальними вимогами щодо управління ризиком [3; 1, с. 154].

У табл. 1 наведено порівняльну характеристику чотирьох платіжних систем, побудованих за різними моделями.

Однак на сьогодні, як свідчить порівняльний аналіз сучасних платіжних систем, моделлю застосування стандартів Ламфалуссі можна вважати лише систему CHIPS (Clearing House Interbank Payment System). У системі за минулі роки для обмеження як нараженості на ризик індивідуальних учасників, так і чутливості всієї клірингової системи до кредитного ризику було запроваджено ряд заходів. Оскільки учасники CHIPS починають день з нульовим сальдо, вони повинні надавати один одному кредит, аби мати можливість розраховуватись між собою.

Одним з найсуттєвіших і найефективніших, на нашу думку, заходів щодо обмеження кредитного ризику було встановлення лімітів на двосторонні кредити і граничних меж на розміри чистого дебетового сальдо платників. Причому ліміти на двосторонні кредити в межах системи встановлюють самі учасники у вигляді максимальних чистих сум, які кожний конкретний учасник вважає за можливе отримувати або надавати іншому учаснику у вигляді кредитів. Таким чином, кожний учасник CHIPS частково обмежує свій кредитний ризик, зумовлений будь-яким іншим учасником, шляхом встановлення ліміту на чисту суму кредиту, який він готовий надати іншому учаснику в процесі відправлення та одержання платежів. Учасник може встановити цей ліміт на нульовому рівні та в будь-який час змінити його величину [1, с. 234; 4, с. 451].

На нашу думку, саме в цьому полягає одна з найсуттєвіших переваг системи CHIPS щодо управління ризиком перед іншими платіжними системами.

Порівняльна характеристика платіжних систем

	SIC	Fedwire	CHIPS	CHAPS
Тип системи	Система валових розрахунків без кредитування центральним банком	Система валових розрахунків з кредитуванням центральним банком	Приватна система багатосторонніх чистих розрахунків	Система багатосторонніх чистих розрахунків
Керівний орган	Швейцарський національний банк	Федеральна резервна система	Клірингова палата Нью-Йорка	Банк Англії
Централізація управління	Централізоване	Централізоване	Централізоване	Децентралізоване
Членство	Обмежене	Відкрите	Обмежене	Обмежене
Метод розрахунків	Валові розрахунки в реальному часі	Валові розрахунки в реальному часі	Багатосторонній взаємозалік	Багатосторонній взаємозалік
Коли здійснюється остаточний і безвідкличний розрахунок	Коли дебетується рахунок банку-відправника та кредитується рахунок банку-одержувача	Коли платіжне доручення приймається до обробки	О 18 годині	Розрахунок вважається проведеним після схвалення Банком Англії отриманих підсумків дня
Що трапляється, коли на рахунку ініціатора платежу недостатньо коштів	Платіжне доручення стоїть у черзі, доки на рахунку відправника не з'явиться достатня кількість коштів. Вони можуть бути анульовані відправником у будь-який момент. Платіжні доручення в черзі о 16 год. 15 хв. анулюються автоматично	Залишки коштів на рахунках установ безперервно контролюються. Якщо овердрафт на рахунку досягне встановленого рівня, то операцію буде або скасовано, або затримано до отримання коштів	Здійснення розрахунків гарантовано учасниками системи. В разі невиконання зобов'язань найбільшим чистим дебітором діє механізм розподілення збитків	Після впровадження системи валових розрахунків у реальному часі Банк Англії буде надавати банкам-членам CHAPS додаткові кошти на період операційного дня
Двосторонні обмеження кредитування	Відсутні	Відсутні	Кожний учасник визначає максимальну суму, яку він готовий отримати від кожного іншого учасника	Банк-одержувач обмежує розміри виплат, які він готовий прийняти від банку-відправника. Величина обмежень встановлюється окремо кожною парою банків
Межа чистої дебіторської позиції відправника	Немає показника	Кратна до капіталу сума овердрафту на рахунку протягом дня встановлюється згідно з кредитоспроможністю учасника та методами операційного контролю	Межа допустимої заборгованості одного члена системи в цілому встановлена в розмірі 5 % від суми двосторонніх обмежень, встановлених іншими учасниками	Виплати банку-відправника будь-яким іншим членам можуть перевищувати перекази, що надходять на його адресу

Стосовно ризику ліквідності правові норми зобов'язують усіх діючих осіб системи CHIPS брати участь у роботі механізму, який гарантує щоденне завершення розрахунків, якщо один учасник з великими зобов'язаннями за розрахунками не зможе в якийсь момент його погасити, одразу ж надходять приватні ресурси, які забезпечують необхідну ліквід-

ність для своєчасного розрахунку. Підхід системи CHIPS до забезпечення ліквідності базується на умовних зобов'язаннях учасників системи, які функціонують без проблем, скалькульованих як "додаткові розрахункові зобов'язання". Такі зобов'язання забезпечуються заставою, якою є спеціальний портфель державних цінних паперів. Цей підхід, на наш погляд,

не зовсім відповідає четвертому стандарту Ламфалусі, який стосується спроможності системи гарантувати своєчасні розрахунки, оскільки "додаткові розрахункові зобов'язання" і застава, гарантуючи виконання умовних зобов'язань, все ж таки, не дають упевненості в тому, що необхідна ліквідність буде наявною в потрібний момент. Крім того, існує згода в розподілі будь-яких можливих збитків у заздалегідь визначений спосіб.

Дослідження механізму функціонування CHIPS дало можливість узагальнити і визначити основні напрями управління ризиком ліквідності між учасниками системи. Вони здійснюються за допомогою таких методів:

- по-перше, учасники зобов'язані підтримувати обгрунтований рівень ліквідних активів. Президент NACHA має повноваження перевіряти фінансові звіти будь-якого учасника та вимагати від нього підвищення ліквідності установи, якщо з'являються побоювання щодо можливого виникнення проблеми ліквідності;
- по-друге, CHIPS забезпечує в режимі "on-line" систему запитів, яка дозволяє будь-якому учаснику відстежувати свою чисту позицію та свої потенційні потреби в ліквідних коштах;
- по-третє, клірингова палата обмежує максимальну суму ліквідних коштів, в яких окремих учасник може відчувати потенційну потребу, шляхом встановлення граничної величини чистих дебіторських позицій учасників;
- по-четверте, для мінімізації ризиків ліквідності, які можуть виникнути в результаті операційного перебою, передбачено обов'язкове створення резервних терміналів і підвищення операційної надійності системи;
- по-п'яте, у разі неплатоспроможності будь-якого учасника розрахунків у системі здійснюється розподіл ризиків за правилами розподілу збитків. Отже, щоб покрити розрив, який виникає в даному випадку, серед решти учасників будуть розподілені "додаткові зобов'язання за розрахунками" залежно від їх двосторонніх кредитних лімітів щодо цього неплатоспроможного учасника (правилами CHIPS передбачені певні обмеження суми збитків, які можуть бути розподілені серед решти учасників системи). Зрозуміло, що такі потенційні зобов'язання за розрахунками повинні мати забезпечення. У випадку, коли учасник системи, який виконує свої основні зобов'язання, не зможе виконати додаткових зобов'язань за розрахунками, його забезпечення може бути використано для отримання ліквідних коштів. Процедури CHIPS передбачають наявність достатнього забезпечення для покриття в будь-який момент невиконаних зобов'язань найбільшого чистого дебітора системи [1, с. 235].

Щодо системи управління ризиками, як показує існуючий досвід експлуатації закордонних платіжних систем, позитивною практикою є серйозний перегляд

німецької системи EAF, призначеної для розрахунків у німецьких марках за угодами на валютному ринку [5; 4, с. 186]. Система EAF заснована на багатосторонніх заліках взаємних вимог. Нова система отримала назву EAF-2 і введена в дію в 1995 році. Вона передбачає важливі зміни в порядку розрахунків у німецьких марках:

- по-перше, Німецький федеральний банк (Бундесбанк) став вимагати, аби сукупна сума застав і депозитів учасників EAF-2 була достатньою для покриття їхніх зобов'язань за розрахунками;
- по-друге, корінна структурна перебудова системи стосується введення двоетапного клірингу, що, на наш погляд, має ряд суттєвих переваг.

На першому етапі (який триває приблизно 4 години 45 хвилин від початку операційного дня) окремі платежі, якими обмінюються кожен два банки, накопичуються з проведенням розрахунків кожен двадцять хвилин на основі взаємних заліків надісланих та одержаних платежів. Остаточні розрахунки за окремими платежами здійснюються наприкінці кожного 20-хвилинного циклу в тій мірі, в якій рух платежів між кожними двома банками забезпечує взаємне погашення зобов'язань.

Після цього, з метою обмеження ризику неплатежів, кожен банк може встановити для кожного зі своїх партнерів "граничну межу відправника", яка діятиме протягом першого етапу. Той чи інший банк може надсилати конкретному партнеру платежі на суму, що перевищує суму платежів, отриманих від цього партнера упродовж 20-хвилинного циклу, при цьому розрахунки за платежами можуть здійснюватися шляхом надання кредиту цьому партнерові. Запропонована позика забезпечується залишком на рахунок EAF-2, що існує в банку-відправнику в Бундесбанку і є заставою для банку-одержувача від початку до кінця першого етапу роботи EAF-2. Банк, що одержує платежі в межах "граничної межі для відправника", може використовувати суми, що надійшли на першому етапі, лише для власних платежів певному партнеру, якому була надана позика, що забезпечена заставою. Такий підхід, на думку автора, є позитивним, оскільки спрямований на усунення кредитного ризику і ризику ліквідності з боку конкретного партнера, що є однією з основних умов забезпечення ефективного управління кредитними ризиками в платіжних системах.

Після першого етапу двосторонніх розрахунків у системі EAF-2 починається етап багатосторонніх заліків взаємних вимог, який триває з 13.00 до 14.15. На цьому етапі обробляються лише ті платежі, розрахунки за якими не можуть бути виконані на першому етапі роботи системи [6]. Таким чином, для розрахунків того ж дня системою EAF-2 платіжні доручення повинні подаватися не пізніше, ніж за кілька хвилин до 13.00. Коли в одного чи кількох учасників системи до кінця етапу багатосторонніх заліків взаємних вимог залишаться незабезпечені коштами платежі, то розрахунки будуть частково переглянуті. При цьому, згідно з передбаченою процедурою перегляду розрахунків, використовується алгоритм, що дозволяє

визначити, який з платежів того чи іншого учасника необхідно виключити із заліку взаємних вимог, аби позиція цього учасника піддавалась врегулюванню на основі забезпечених йому в рамках системи кредитів. Частковий перегляд розрахунків, на думку автора, є однією з найсуттєвіших переваг, що вигідно відрізняє систему EAF від інших платіжних систем, які застосовують повне виключення з розрахунків платіжних документів неплатоспроможного клієнта. Суттєва перевага полягає в тому, що частковий перегляд розрахунків практично виключає небезпеку ланцюгової реакції неплатежів, тобто розвиток системного ризику. Таким чином, механізм системи EAF-2 забезпечує завершення розрахунків протягом одного дня, хоча й не гарантує, на відміну від системи SHIPS, що розрахунки будуть здійснені за всіма введеними в систему платіжними дорученнями. У банк-одержувач надсилаються лише ті платежі, за якими проведено остаточний розрахунок. Банки мають доступ до даних про "чергу" виписаних на їх користь платіжних доручень, за якими не здійснено розрахунку, і відчувають певну невпевненість щодо можливості врегулювання всіх належних їм платежів. Ризик, що загрожує банкам, які очікують платежів, можна назвати випадково розподіленим, оскільки в кінці кожного етапу багатосторонніх заліків взаємних вимог використовується метод перегляду здійснених розрахунків. Не викликає сумнівів, що платіжна система, яка спроможна гарантувати платежі за всіма введеними в систему платіжними документами, є більш привабливою для її учасників, однак, на нашу думку, тільки на перший погляд. Якщо врахувати, які негативні наслідки може потягнути за собою перерахунок для всієї фінансової системи, то стає очевидним доцільність застосування для країн з нестабільною економікою, до яких входить й Україна, саме систем, аналогічних системі EAF.

Заслужує на увагу досвід Федеральної резервної служби (ФРС) у галузі контролю над ризиками платіжної системи, який охоплює контроль ризиків, пов'язаних з:

- переказом грошових коштів і цінних паперів через Fedwire;
- діяльністю автоматизованих клірингових палат;
- платежами, що обробляються федеральними резервними банками.

Вона розповсюджується на приватні, офшорні механізми клірингу і взаємозаліку в доларах, а також приватні системи клірингу та розрахунків на умовах "поставки проти платежу", які здійснюють розрахунки в коштах, що надаються на один день [1, с. 227; 4, с. 458].

Невід'ємною частиною поточної політики ФРС є програма контролю за овердрафтами протягом дня по рахунках у федеральних резервних банках. Оскільки грошові перекази Fedwire стають остаточними в момент їх отримання установою-адресатом, ФРС гарантує їх оплату. Таким чином, будь-який овердрафт протягом дня по рахунку у Федеральному резервному банку, допущений відправником грошового переказу

по Fedwire, наражає ФРС на кредитний ризик з боку цієї установи. Тому ФРС для обмеження рівня ризику вимагає, щоб овердрафт за рахунком, що виник протягом дня, був до кінця дня усунений.

Згідно з політикою регулювання ризиків платіжної системи, ФРС надає "надійним" депозитним установам денний кредит без забезпечення в межах чистого дебетового сальдо, яке встановлюється як кратна величина ризиковому капіталу тієї чи іншої установи. Такий диференційований підхід щодо кредитування учасників заслуговує на увагу, оскільки стимулює "роботу на авторитет" "надійного" учасника платіжної системи.

Двосторонні ліміти одержувача вводились в системі CHAPS з першої половини 1992 року поступово. Вони використовувались для контролю за міжбанківським ризиком аж до введення в дію програми валового розрахунку в реальному часі [1, с. 240; 4, с. 404].

Перехід до системи валових розрахунків у реальному часі, запланований на другу половину 1999 року, виключить необхідність встановлювати двосторонні ліміти одержувача нетто або ліміти відправника нетто, в результаті участі в системі CHAPS більше не виникатимуть міжбанківські ризики. Спроможність банків обробляти та здійснювати платежі буде обмежуватися тільки наявністю коштів на їхніх розрахункових рахунках.

Аби забезпечити рівномірний потік платежів через систему CHAPS, коли запрошає система валових розрахунків у реальному часі, Банк Англії планує надавати банкам – членам системи CHAPS додаткові кошти на період операційного дня. Банк – член системи CHAPS зможе отримати кошти на один день шляхом продажу Банку Англії "прийнятних" активів згідно з угодами про продаж та зворотну купівлю протягом одного дня. Крім того, банки – члени системи CHAPS зможуть отримувати суми з депозитів на один операційний день після введення в дію системи валових розрахунків у реальному часі, але вони повинні будуть відновити ці кошти до закінчення операційного дня.

Можливість отримати ліквідність у Банку Англії за допомогою угод про продаж та зворотну купівлю надаватиметься тільки членам системи CHAPS, які здійснюють розрахунки. Ці установи зможуть продати активи Банку Англії в будь-який момент протягом операційного дня. Вони також зможуть анулювати існуючі угоди в будь-який момент протягом дня за умови, що мають достатньо коштів на своїх розрахункових рахунках. Вони також можуть замінити, при бажанні, активи на нові.

Перед тим, як система переказу великих сум закритється наприкінці кожного дня, кожен банк повинен спочатку відновити суми депозитів і, відповідно, викупити всі активи, продані за угодами про продаж та зворотну купівлю в системі переказу великих сум [1, с. 242]. Цей досвід заслуговує на увагу, оскільки повністю усуває ризик в системі.

Інша і досить значна, з нашого погляду, зміна в діяльності національних платіжних систем стосується регламенту роботи систем переказів на великі суми,

продиктована прагненням поставити під більш надійний контроль ризик, пов'язаний з міжнародними операціями. Координація годин роботи національних платіжних систем дає можливість одночасного здійснення розрахунків з використанням кількох валют. Прикладом важливої ролі, яку відіграють мультивалютні платежі у випадку купівлі і продажу грошової одиниці, можна навести долар США. За існуючими оцінками, від 25 до 30 відсотків усіх розрахунків у доларах пов'язано з урегулюванням доларової сторони валютних угод.

Валютні й інші операції, які проводяться з використанням кількох грошових одиниць, специфічні, оскільки виконання таких операцій пов'язано з дією двох чи більше національних платіжних систем. При цьому управління ризиком ускладнюється через різницю в часових поясах і годинах роботи національних платіжних систем. У лютому 1994 року Рада директорів ФРС ухвалила рішення про продовження часу роботи системи переказу коштів Fedwire до 18 годин на день – з 0.30 до 18.30 (Східний поясний час). Головним мотивом цього рішення, яке почало діяти в четвертому кварталі 1997 року, було бажання надавати ринкам більше можливостей для розробки удосконалених систем розрахунків, в яких контролюється ризик Херштагта [7, 8].

Крім того, банк Японії також продовжив години роботи системи BOJ-NET до 17.00 за токійським часом. Безпосереднім приводом для ухвалення цього рішення було прагнення дати системі переказів коштів Zengin можливість здійснювати розрахунки протягом одного дня через систему BOJ-NET. Продовження годин роботи систем BOJ-NET разом з Fedwire звузило розрив між годинами роботи платіжних систем Японії і США, а загалом призвело до того, що ці години частково "перетинаються" [9].

Тенденція щодо продовження годин роботи в Японії і США відповідає аналогічному наміру, висловленому центральними банками країн ЄС. Однак, як свідчать дослідження, плани ЄС мотивуються скоріше прагненням підвищити ефективність транскордонних платежів у рамках єдиного ринку, а тепер – і в єдиній європейській валюті [10]. Проте фундаментальною рушійною силою цих тенденцій є поєднання зусиль центральних банків "Групи десяти" з метою розробити засоби щодо управління ризиком при проведенні мультивалютних операцій [11].

Як відомо, Європейський Економічний Союз передбачає існування єдиної грошової політики, а також об'єднаний грошовий ринок у рамках цього Союзу. Для потреб майбутньої єдиної грошової політики центральні банки країн ЄС вирішили створити систему TARGET (Trans-european Automated Real-

time Gross settlement Express Transfer), яка дозволить швидко та безпечно здійснювати платіжні операції між Європейським центральним банком та банківською системою.

Центральні банки країн ЄС вирішили, що кожна країна – член системи TARGET повинна мати систему переказу великих сум, яка повинна охопити якомога більше платежів за великими сумами. Основне призначення системи TARGET – об'єднання внутрішніх систем переказу великих сум країн – членів системи в міжнародну платіжну систему. Системи переказу великих сум будуть взаємно пов'язані системою Interlinking та технологічними процесами. Відповідно до принципу децентралізації, передбаченого Статутом Європейського центрального банку, система TARGET буде користуватись уже існуючими інфраструктурами країн – членів ЄС. Розрахункові рахунки будуть у національних центральних банках. Кожен національний центральний банк (НЦБ) матиме інтерфейс між своєю системою переказу великих сум та системою Interlinking.

Системи переказу великих сум країн – членів ЄС будуть приєднані до системи TARGET за умови, що країна, в якій вони функціонують, визнає євро своєю валютою. Однак використання системи TARGET буде обов'язковим для здійснення платежів, безпосередньо пов'язаних із заходами та операціями грошової політики, в яких Європейська система центральних банків задіяна як платник чи одержувач коштів.

Система TARGET спроектована таким чином, що буде спроможна здійснювати платежі (особливо платежі грошового ринку) у зоні єдиної валюти, з незначними витратами, з високим ступенем захисту та за короткий період.

Щодо обмеження ризиків у системі, згідно з режимом функціонування систем переказу великих сум платежі TARGET будуть оброблені тільки за умови, що грошових коштів достатньо, або установі, що здійснює платіж, надано право на овердрафт за її рахунком у центральному банку. При цьому, обов'язковою умовою є те, що національні центральні банки надають право на овердрафт тільки в тому разі, коли овердрафт може бути повністю забезпечений. Таким чином, для установи-одержувача завжди існує гарантія, що платіжні доручення, отримані з TARGET, безумовні та безвідкличні [1, с. 267].

Отже, завдяки впровадженню системи TARGET передбачається в найближчому майбутньому вирішити проблеми ризиків транскордонних платежів. Але оскільки існування системи TARGET не вирішує проблеми ризиків в національних платіжних системах, то для кожної країни постає завдання пошуку ефективних шляхів управління цими ризиками.

Список літератури

1. Ющенко В. А., Савченко А. С. та ін. Платіжні системи. – К., Либідь, 1998. – 413 с.
2. Управление риском в национальных платежных системах. – Семинар по платежным системам – МВФ. – Вена. – Июнь. – 1996.
3. Report of Committee on Interbank Netting Schemes of Central Banks of the Group of Ten Countries. Bank for International Settlements, Basle, November 1990.
4. Payment Systems in group of Ten Countries. (Basle: Bank For International Settlement, 1993, С. 536).

5. Hartmann, Wendelin. "Developments in German Money Policy and Payment Systems", remarks given at the International Symposium on Banking and Payment Systems, Washington, DC, March 1994.
6. Friedrich, Hans-Jurgen. "The converging of net and gross: The evolution of the German large funds systems." Paper presented at the EFMA conference Systemes de Paiment, Brussels, May 27, 1994.
7. "Expansion Fedwire Operating Hours." Staff memorandum to the Board of Governors of the Federal Reserve Sysyem, February 7, 1994.
8. Kelley, Edward W., Jr. "Developments in the Dollar Payment System", remarks given at the International Symposium on Banking and Payment Systems, Washington, DC, March 1994
9. Nambara, Akira. "The Role of Japanese Banking and Payment Systems in the International Economy", remarks given at the International Symposium on Banking and Payment Systems, Washington, DC, March, 1994.
10. "Minimum Common Futures for Domestic Payments System." Report of Committee of Governors of the Central Banks of Member States of the European Economic Community, November 1993.
11. "Central Bank Payment and settlement Services With respect to Cross-Border and Multi-currency Transaction." Report prepared by the committee on Payment and Settlement Systems of the central banks of the Group of Ten countries / Bank for International Settlements, September 1993.

Summary

The comparative analysis of control systems of risks in payment systems of the countries with the advanced market attitudes is offered. The necessity of application of experience of the advanced countries concerning management of risks in sphere both working payment system of Ukraine, and system of new generation, in particular RTGS and systems offseting of claim is reasonable.